

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 an întreg 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai mult pe an; — trimis cu poștă în laștrul monarhiei pe 1 an întreg 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinătate pe 1 an 10 fl. sdu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. sdu 11 franci; — numerii singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Orice inserate, se platescu pe serie sdu linia, cu litere merunte garmondu, la primă publicare câte 7 cr., la adouă și a trei câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile poștei statulu, adreseate de a dreptulu la Redactiunea Diariulu Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 19.

Sibiu, 4/16 Martiu 1878.

Anulu I.

Independenț'a judecătorilor regesci în Ungari'a și Transilvani'a.

(Fine.)

Citindu cineva cu luare-aminte raportulu dlui Perczel cu care s'î motivédia proiectulu seu, se va împedeca la câteva locuri de simptomele cele mai pronunțiate, din care cunosci, că elu lupta pentru omnipotenț'a ministrului asupra judecătorilor. Dn. Perczel afla, că legea din 1871 are mai multe scaderi batătorie la ochi (több kirivó hiány). Numai după siese ani atâtea defecte? Cumu? A fostu aceea lege creata de vreunu improvisatoru, n'a trecut ea că proiectu prin consiliulu ministeriale, prin secțiuni dietali, prin pên'a vreunui bunu legistu, prin debaterile camereloru, și creatorii ei n'au avutu la nasulu loru modelle europene?

Dn. Perczel afla între altele, că afara de cele două casuri de amovibilitate, prevădute în legea din 1871, sunt mai multe alte casuri importante de amovibilitate (több fontos eset); dara nu anumesce nici-unulu; cere numai că remediul auctorisatiunea, că în casuri de acelea se pōta stramuta pe judecători pre câte 6 luni (pag. 6 a raportulu). Acı dara lucrulu este asia, că restanțiile aru fi numai pretestu, éra stramutarea pe 6 luni se demasca că pedepsă, pe care ministrulu se o pōta repeti asupra aceleiasi persōne ori-candu ii va conveni; că-cı adeva nu stă nicairi, că pe unu judecătoriu pedepsitu cu esiliu de 6 luni dela statiunea și famili'a sa, ministrulu se nu'lu mai pōta trimite și a dou'a ôra pe alte siese luni airea.

În cătu pentru stramutarea totala din pedepsă, se dice în proiectu (§ 3), că după intrarea sentenției în putere legale, ministrulu în terminu de 6 luni de dile este obligatu a midiolocı la Mai. Sa stramutarea judecătorulu pedepsitu. Nu cumu-va sentenț'a se supune Mai. Sale spre confirmare sdu cassare? Intielega jurisconsultii Europei acēsta procedura, noi ne marturisimu nesciintı'a, că nu o pricepem de locu. Sentenț'a intra de es. în puterea ei la 1 Iuliu; din tenōrea ei judecătorulu condamnatu scie ce pedepsă 'lu astēpta: cu tōte acestea ministrulu se i se dea dreptulu de a'lu mai pedepsi si elu, tienendu'lu pāna în ajunulu anului nou între focu si apa. Se dice apoi, că după 6 luni sentenț'a tribunaleloru corecționali nu mai are valōre, dēca ministrulu în acelu restimpu nu a midiocitu permutarea judecătorulu condamnatu. În acestu casu

ce rola aru avea tribunalele și curțile înalte? Noi nu o spunemu, isi voru spune-o ele.

Dupace ne fu vorb'a despre responsabilitatea judecătorilor, ar trebui se ne ocupamu și de responsabilitatea ministrilor, asia precumu e stabilita și regulata prin legi în câteva staturi europene. În sensulu proiectulu de lege ce ne stă de înainte, nu ar mai potē fi vorba de independenț'a judecătorilor; asia cu atātu este necesitatea mai imperiōsa a se crea lege pentru cea mai stricta responsabilitate a ministrilor; că-cı astadi de es. potu se fia într'o tiēra totu ministrii frati bunu cu archangelii Michailu și Gavriulu, caroru inse preste pușinu se le succēda altii, adevărați tirani, ômeni de nimicu și chiaru talhari, precumu se vedusera în secolulu trecut în Angli'a*), éra în Franci'a chiaru și în dilele nōstre sub Ludovicu Filipu**) și Napoleonu III, în Churhessen unu adevăratu tiranu***), în Romani'a unu hotiu că greculu Vilara, în Greci'a deunadi trei condamnatu pentru simonia, în Austri'a cātiva asia numiti „Geschäftari“. Dara se facemu abstractiune de caracterulu ori-carui ministru, se tienemu în ochi numai actual'a sisthema gubernementala și alaturea cu ea opiniunile și sentimentele nationali a le ministriloru. Diariile magiare din opozițiune publica de cātiva timpu pe tōte tonurile, că de es. ministrulu Colomanu Tizsa uresce din totu sufletulu pe natiunile nemagiare, éra mai virtosu pe romanii și pe sasii din Transilvani'a. Asia ne spunu ele. Noi scimu numai una: că înainte cu cinci ani, unu deputatu pre candu se află în opozițiune, a disu în siedinti'a publica a dietei, că dēca valachiloru nu le placu legile, la care'ı supune natiunea magiara, se se duca la București. Ve aduceți aminte, că acelu sarcasmu a produsu atunci în totu corșulu natiunei nōstre resimțiu generale și a fostu comentatu câteva septemani prin diarie. Mai tardiu acelasi deputatu se făcū ministru presedente. Multi se miră, că anume romanii intempinara ministerulu seu cu absoluta neîncredere, în care mesurile luate anume în cauzele nōstre eclesiastice și scolastice, cumu și câteva processe de pressa intentate foiloru romanesci pentru nimica tōta, apoi charthiile care s'au aflatu în ar-

*) Epistolele politice ale lui Iunius.

**) Teste et Cubière, condamnatu infam și esilatu.

***) Hassenpflug, supranumitu Hassenfluch.

chivulu episcopulu Olteanu, ilu confirmara de se pōte, și mai multu. Asia dara, dēca ministrulu Perczel are cauza de a se teme de independenț'a judecătorilor, nationalitatiile au indiectu mai grava a se teme de independenț'a ministrilor; éra acēsta cauza devine în Transilvani'a imperativa, pre cătu timpu press'a romanēsa și germana din acēsta tiēra geme sub jugulu greu alu §-loru 300 et 302 din codicele penale, în puterea caruia unu singuru suspinu de dorere, o espressionu altumentrea innocente, dara dorerōsa, se pōte califica de cătra procuroru că delictu infricosiatu. Dara ce press'a? Pre cătu timpu ministerulu ii este data mana libera, adeva potestate absolutu discretionaria asupra locuitoriloru acestei tiēri, unde mai pōte fi aci vorba de încredere, inca nici atunci, candu ministrii unui statu aru fi alesi dintre cei 40 de santi sdu martiri.

Transilvani'a.

Sibiu, 15/3 Martiu. Pe la începutulu lunei c. disparuse neo'a mai de totu din regiunile centrale a le acestei tiēri și se mai vedea numai la munti; dara în 8 și 9 a ninsu și ploatu cu furtune în tōta tiēra acēsta. De a sēra dela 8 ôre ninse tōta nōptea și continua astadi cu ventu furiosu, care ne aduce aminte dilele lui Martiu din 1848, în care trupele austriace cu cele rusesci și pe urm'a loru mai multe mii de refugiatu s'au retrasu dela Sibiu și Brasiovu în tiēra vecina, spre a scapa de înaintea bası-bozuciloru de atunci. În Romani'a nu a fostu érna lunga și grea că în alti ani; celu pucinu diariile din capitala spunu, că pe acolo au dile frumōse de primavēra; éra dela economii nostrii de vite, marginani și saceleni, cāti mai tienu turme în Romani'a aflamu, că acelea au ernatu bine preste asteptare, ceea ce între evenimentele bellice actuali au fostu pentru ei adevărata gratia dumnediēsa. De altu-mentrea starea acestei clase importante a locuitoriloru Transilvaniei se schimba pe anu ce merge, tocma în sensulu oppusu din ceea ce fusese escelent'a idea a imperatulu Iosifu II, adeva: economii de vite romani în locu de a imigra, sdu inca în remanē în Transilvani'a cāti sunt, ei emigra neîncetatu și se asiēdia pe la mosii, parte mare inse și pe la orasie renumite de comerțulu loru, că Brail'a, Galati, Ploiesci, inca și

Foisiór'a „Observatoriulu“.

O poveste frumōsa.

Dedicata feteloru frumōse

de Principes'a de Beaumont.

Au fostu odata unu seignoru, care avea două fete gemene, carora le-a datu două nume ce se potriveau de minune. Pe una, care era fōrte frumōsa, o numi Bēlota, éra pe a dou'a, care era fōrte urita, o numi Laidronetta. Ele au fostu incredintiate la institutori și pāna la alu douisprediecelea anu au fostu lasate la invetiatura. Inse după aceea mam'a loru făcū o prostie, de ôre-ce fara că se cugete, că ele mai avēu inca multe de invetiatu, le duse la petreceri. Feteloru le placea se si petrēca și erau prea multumite a vedea lumea asia, că si în decursulu lectiuniloru ele nu se ocupau decatu de petrecerile loru. Urmarea fu, ca institutori incepura a le fi urfii. Ele inventau o miie de preteceste că se nu invetie. Asia se întemplă, ca odata avēa se celebredie diu'a naserii loru; de alta-data erau chiamate la unu balu sdu la o adunare, și prin urmare trebuiau se se gatēsa, ba se întemplă adesea, ca ele scriau bilete institutoriloru, în care 'ı rugau că se nu viă la lectiuni. De alta parte institutori, cari vedēu că cele două fetitue nu mai avēu placere se invetie, nu se prea inbuldiau a le da lectiuni, pentru-cā în tiēra aceea, institutori nu da lectiuni numai pentru că se castige bani, ci mai multu pentru placerea de a vedēu progresandu elevelu loru, și asia fetitiele se simtiēu prea multumite. Ele ajunsera asia pāna la alu cincisprediecelea anu, și în etatea acēsta Bēlota se facuse asia de frumōsa, încātu era admirata de toti, cāti o vedea. Candu mam'a 'ı ducea fetele în societate, toti cavalerii făcēu curte Bēlotei. Unulu 'ı laudă guriti'a, altulu ochisiorii, manisiora și tali'a ei, și pe candu 'ı se făcēu aceste laude, nici nu se gandēu că sor'a ei ecisista și ea pe lume. Laidronetta murea de necasu, pentru-cā era

urita, si-o cuprinse unu desgustu fōrte mare asupra lumii și asupra societatiloru, unde tōte onorile și preferențiele se îndreptau numai la adres'a sororei sale. Ea se decise deci ca se nu mai cercetēdie societatile, și într'o di fiindu chiamate érași la o petrecere, ce avea se se termine cu unu balu, ea dise mamei sale, că are durere de capu și că dorește se remana acasa. Dara acasa 'ı era uritu de mōrte, și pentru că se omōre tempulu, se duse la bibliotec'a mamei sale, că se caute unu romanu, inse spre durerea ei, soru-sa luase chiai'a cu sine. Tatalu seu inca avea o biblioteca, acēsta inse cuprindea numai carti seriōse, pe care ea le ura din sufletu. Dara cu tōte acestea se vediu nevoita se ia una. Acēsta era o colectiune de scrisori, și deschidiendu dete preste următoarea scrisōre:

„Me întrebi, că de unde vine, că parte mare a feteloru frumōse sunt prōste și stupide? Eu credu că'ti pociu spune caus'a. Acēsta nu este, pentru-ca ele nascendu-se, aru primi mai pucinu spiritulu că celelalte, ci pentru-ca ele 'lu negligēdia și nu 'lu cultiva. Tōte femeile sunt vane, ele voru se placa. O femeia urita scie, că ea nu pōte fi iubita pentru frumseti'a fetiei, ceea ce 'ı inspira ide'a că se se distinga prin spiritulu seu. Prin urmare ea studiadia multu și ajunge se fia amabila chiar în contra naturei. Cea frumōsa din contra, n'are decātu se se arate, pentru-cā se placa, și vanitatea ei este satisfacuta. Nereflectandu nici-odata, ea nu cugeta, că frumseti'a ei nu va dura totu-dēuna, și de altcum ea este atātu de multu ocupata cu gatēl'a sa, cu grigea de a cerceta petrecerile pentru ca se se arate, se primēsa laude, în catu nu 'ı aru remanea tempu se'ı cultivate spiritulu, chiar și dēca aru simti necesitatea. Ea devine deci o prōsta, ocupata numai cu copilarii, gateli și spectacole. Acēsta durēdia pāna pe la treidieci de ani, celu multu patru dieci, dēca cumva variol'a (versatulu) sdu vreo alta bōla nu dă preste ea că se 'ı strice frumseti'a. Inse candu cineva nu mai este tineru, nu mai pōte invetia și asia acēsta femeia frumōsa, care acuma nu mai este frumōsa, remane o prōsta pentru totu restulu vietiei sale, de si natur'a o daruise cu totu atātu

spiritulu că si pe celelalte, pre candu cea urita, care au ajunsu a fi fōrte amabila, 'ısi bate jocu de bōle și de betranētie, care nu 'ı potu strica nemica . . .“

Laidronetta după ce au cetitu acēsta scrisōre, ce parea a fi fostu scrisa anume pentru ea, se decide se profite de adevăruile pe care 'ı le descoperise. Ea 'ısi rechiamă institutori, se aplica la lectura, face reflectiuni judiciōse asupra lucruriloru cetite și în scurtu tempu ea ajunge a fi o copila de merite. Candu trebuia se mergea cu mama sa în societate, ea totudēuna 'ısi petrēca numai cu persōne de acelea, în cari observă spiritulu și logica, 'ı întrebă asupra celorlu mai diferite obiecte și 'ısi ficsă tōte acele lucruri bune, despre cari 'ı audia vorbindu; ba se dedă a si-le și notă, pentru că se nu le uite, și candu era de sieptesprediece ani, ea vorbea și seriă atātu de bine, în cătu tōte persōnele de ôresi-care meritu simtia placere a 'ı face cunoscentia și a intra în corespondenția cu ea. Amendou sororile se maritara în aceea-si di. Bēlota luă de barbatu pe unu principe, care era frumosu și n'avea decātu douedieci și doi de ani. Laidronetta se maritā cu ministrulu acelu principe, care avea patru dieci și patru de ani.

Acesta recunoscu spiritulu acestei copile și o stimă prea multu, dara pentru ca faci'a aceleia pe care o luase de socia nu era de asia, ca se 'ı inspire amoru, elu revēlă Laidronettei, ca nu simte decātu amicitia pentru densa. Acēsta era totu ce pretindea ea și nu era de locu jalusa de soru-sa care se maritase după unu principe, care era fōrte înamoratu de ea, nu se putea desparti nici macaru unu minutu de ea și o visă în tōte noptile. Bēlota se simtia fōrte fericita în decursu de trei luni; inse după acēsta barbatulu ei care o vediu în tōte dilele, începutu a se deda cu frumseti'a ei și a se cugeta, că nu trebuia se renunție la tōte pentru femeia sa. Se ducea deci la venatōre și întreprindea alte excursiuni de petrecere fara soci'a sa, ceea ce Bēlotei 'ı se parea fōrte ecstraordinariu: pentru-cā ea se magulise cu ide'a, că barbatulu ei o va iubi totu-dēuna în acelasu gradu, si acuma vediu ca amorulu lui începe din ce în ce a se reci, se simtia cea mai

Mizilu, Buzeu, Calarasi etc. Multime de familii au saracitu cu totulu aici in Transilvani'a; anume din Sacele si din alte comune muntene remanu si case parasite, cà-ci familiile se tragu succesive la avereà càta le mai remase in Romani'a, care castiga in trensele unu elementu nationale curatu, frumosu, bine facutu, laboriosu. Asia se implinesce in càtuva dorinti'a fanaticului deputatu br. Orbán Balázs, care in faimósele sale publicatiuni doresce din sufletu, cà romanii din Sacele (7 sate) se dispara si se remana numai secnii cei supranumiti Ciangai (Csángó). Amu disu, cà dorinti'a lui se implinesce numai in càtuva, pentru-cà si pe ciangai ii audi in tóte dilele dicundu in dialectulu lor: Menyunk a tzárába, ne mai szokotaljunk itt sokat, mert hiába povesztálunk, nincs miből élni.*) Si in adeveru cà si dintre ciangai trecu mereu, barbati cu femei si se stabilescu in Romani'a cu atátu mai usioru, cà acésta rassa magiara a ciangailoru, de origine si factura cu totulu misteriósa, este singura din tóte, care se impaca si se asimila mai usioru cu elementulu romanescu.

Unii margineni au inceputu a'si érna vitele lor de pucini ani incóce in „Campi'a“ Transilvaniei pe la câte unu dominiu boierescu. Aceiasi economi cunoscu bine Bulgari'a, Dobrogea, Basarabi'a romanésca, pe unde au petrecutu multe erni; densii inse ne asigura, cà saraci'a si calamitatea poporului nicidecumu nu era mai mare in Bulgari'a sub turci, decâtu este ea pe „Campia“. Cerealiile nu aru fi scumpe, dara poporulu nu mai are nimicu pe ce se mai cumpere, pentru-cà esecutiunile 'iau luat totu.

Esecutiuni! tocma citimu in diariile din capital'a Ungariei, cà mai deunadi s'au comunicatu adunarei municipale unu raportu, din care ese d. e., cà in lun'a cutare spre a scóte 2400 fl. restantie, s'au facutu la 12 mii spese de esecutiune. Spese in adeveru fabulóse, la a caroru lectura mintea omului stà pe locu.

— Adunarea generale a institutului Albina din Sibiu se tienù in tóta regul'a in 12 si 13 a le l. c. Actionarii din afara, cumu din Banatu, dela Blasiu etc. isi avura aci pe reprezentantii lor. Din revisiunile comisionali esmise de càtra adunare a resultatu, cà apoi unulu din cei mai aprigi criticatori ai administratiunei in alta di isi retrase inculparile sale in faci'a adunarei, care din partea sa aprobandu bilantiulu anuale, votà totu-odata consiliulu administrativu si comitetulu de revisiune recunoscintia si multiamita. Castigulu anuale netto este de 33230 fl. 24 cr., din care actionarii primescu 9°, éra 1140 fl. 40 cr. se trecu la comptulu de castigu si 365 fl. se dau spre scopuri filantropice; de si acestu institutu nu este filantropicu, precumu s'a observatu cà credu unii omeni din mare eróre, ei este institutu de castigu,

*) Se mergemu in tiéra (in Romani'a) se nu ne mai socotimu multu, cà vorbimu indesiertu, candu nu avemu din ce traí.

nefericita fiantia din lume. Ea 'i se plangea, 'i facea imputari, se certá si éra si impacá, inse lamentarile ei innoindu-se pe fiacare di, principelui 'i se urf de a o mai asculta. Intr'altele Bélota dobandindu unu pruncu, slabi si frunseti'a ei disparea vedindu cu ochii asia, cà in fine barbatulu ei, care o iubise numai pentru frumseti'a ei, acuma nu o mai iubea. Superarea ce o consumá 'i stricá si mai multu faci'a, si pentru-cà nu scia nemica, conversatiunea ei éra fôrte monotóna. Celoru tineri li se ura cu ea, pentru-cà éra totu trista, éra celoru mai inaintati in etate si care avea bunulu simtiu, inca li se ura cu ea, pentru-cà éra prósta asia, cà se aflá singura diu'a intréga. Ceea ce maria si mai multu supararea ei, éra, cà Laidronetta soru-sa éra fiinti'a cea mai fericita din lume. Barbatulu ei o consultá asupra afaceriloru, 'i comunicá tóte ideile sale, urmá consilieloru ei si pretutindenea dicea, cà: soci'a lui este cea mai minunata amica din lume. Principelui insusi, care éra unu omu de spirit, 'i placea se conversedie cu cumnata-sa si dicea, cà nu se póte retienea de a nu casca chiaru dupa o diumetate de óra, candu se afla cu Bélota, pentru-cà ea nu scie se vorbésca, decâtu numai despre toalete, la care elu nu se pricepea de locu. Desgustulu pentru femei'a sa crescú asia de multu, cà elu o tramise la tiéra, unde avea tempu se 'i se urasca dupa placu, si unde aru fi muritu de suparare, déca sor'a ei Laidronetta nu aru fi avutu bunetatea se o cercetedie càtu putea mai desu. Intr'o di, pe candu se incercá se o mangaie, Bélota 'i dise: dara sora draga, cum se face, cà ecista diferentia între mine si între tine? Nu pociu se nu vediu, ca tu ai fôrte multu spirit, pre candu eu sunt o prósta, de si candu eramu copile ne diceau, cà minte avemu un'a cá si alt'a. Atunci Laidronetta 'i istorisi aventur'a sa si 'i dise: tu esti fôrte suparata pe barbatulu teu, pentru-cà te au tramisu la tiéra, si totusi impregiurarea acésta, care tie ti-se pare cá cea mai mare nefericire a vietiei tale, póte se facea fericirea ta, déca vei vrea. Tu inca nu esti de nouesprediece ani, ceea ce aru fi prea tardiu, pentru cà se te aplici la studii in midiuloculu distractiuniloru ora-

banca si cassa de economii, cà ori-care alta, destinata a da bani imprumutu cu procente moderate. Intru altele protocoalele adunarei generali se publica, si ele voru spune restulu.

Ungari'a.

B.-Pesta „P. Lloyd“ face mare gratia romaniloru din Transilvani'a, cà nu'i mai vine se cera furci cà pedepsa pentru simpathii russesci, pentru-cà adaoge elu, astadi romanii sunt maniosi pe muscali din caus'a Basarabiei. Intr'aceea despre portarea diarieloru din Ungari'a preste totu si relative la cele publicate dupa Alföld in Nr. tr. ne venira unele apretiatiumi, caroru le vomu face locu càtu mai curendu.

Din Comitatu Bihariei 11 Martiu. Se mergemu la Oradea in Consistoriulu plenariu! Pana ce matrea archidiecea metropolitana de Alb'a-Julia — in casu analogu — se aduna in sacruulu sinodu, si se pronuncia auctoritativu prin rostulu parintiloru sei veterani: noi vremu a spune episcop. nostru conditiunile pre langa cari ilu alegemu (Sim. Balintu in Act. sinodali de I. M. Moldovanu p. 37), pre atunci fiic'a eparchia suffragana de Oradea mare — poreclita culta si miluita — lamentéza pre afora cà vai de ea (a se vedé nrii Gaz. si Obs. la locurile respective), in catu cei ce ni audu si asculta típetele doreriloru cu ven. redactoru alu „Observatoriulu“, li parerem tristii, neconsolabili si aprópe desperati (nr. 12 sub nota).

In tempii acesti supremi: 100 de mii fl. in ventu, gimnasiulu de Beiusiu in apunere; Seminariulu domesticu de Oradea fara corona, fara Societatea de lectura; episcopii nu ni vinu pre usia, ei pre aiurea, nu pentru virtuti bisericesci si culturali, ei dupa informatiuni de cortesi; preotii Satu-Mariului cu poporulu seu aprópe de capu pentru stolariu etc. etc. Acum dupa ce a batutu si óra a 11-a, noi asessorii consistoriali din tractulu protopopescu alu Somesiului — lapadandu tanguirea ulterioara — apellamu publicu la toti fratii preoti diecesani si mai espressu la dom. asessori consistoriali a celoru 20 protopopiaturi, apellamu cu tint'a din frunte: Se mergemu cu totii la Oradea in Consistoriulu plenariu! Si prin ce canalu? cu unu simplu Rogatoriu, ce rogu se urmedia in tocma: ori mai bine si mai demnu se'lu numimu: Manifestu.

Reverendissime si Illustre Domnule Vicariu!

Faci'a cu situatiunea trista si dubia a fonduriloru si instituteloru diecesane mai inalte de invetiamentu, subscrisii asessori consistoriali din tractulu protopopescu alu Somesiului, avemu onóre a ve rogá umilitu pre Reverendissim'a si Magnificenti'a Vóstra, cà pre Vicariu-Generalu-Capitulariu, se binevoiti in interessulu supremu diecesanu a ne invitá càtu mai curundu in Consistoriu plenariu.

siului, asia inse singuretatea in care traiesci, 'ti dà tempu de ajunsu, pentru-cà se'ti cultivi spiritulu. Tu nu esti lipsita de elu, dara se cere cà se'lu imbogatiesci prin lectura si prin meditatiune. Bélota intempiná multe dificultati urmandu consilieloru sororei sale, in urm'a invetiului ce contractase de a'si pierde tempulu prin nimicuri; dara punendu'si tóta silinti'a, ea reusi a face progresse surprindietóre in tóte sciintiele. Si filosofia consolandu-o de nefericirile ei, ea 'si recastigá éra si corpulentia de mai inainte si se facu frumósa precum nu fusese nici-odata. Intr'aceea barbatulu ei se desgustase asia de tare de ea, încátu desfiintiá casatori'a sa cu ea. Acésta nefericire din urma o amenintiá cu mórtea, dara sor'a ei Laidronetta reusi se o consoledie. Nu te supara, 'i dicea ea, eu cunosc midiuloculu prin care'ti vei recastiga pe barbatulu teu; urmédia numai consilieloru mele si nu'ti pase de nimicu.

Principele avendu unu fiu cu Bélota, care avea se fia urmatoriulu seu, nu se grabea de locu se'si ia o alta socia, ei cugetá numai se'si petróca bine. Lui 'i placea fôrte multu se conversedie cu Laidronetta, si de câteva ori 'i dise, cà elu nu se va recasatori nici-odata, déca nu va afla o femeia totu asia de spirituala cá si densa. Dara déca ea va fi, 'i respunde cumnata-sa zimbindu, totu asia de urita cá si mine? Intr'adeveru, dómna, 'i respunde principele, acésta nu m'aru contraria de locu: cineva se deda si cu o facia urita, si a d-tale nu'mi mai pare asia respingátóre, de candu m'amu dedatu se te vediu mai desu si candu vorbesci, nu me opresce nemica se te afu chiaru frumósa. Si apoi dreptu se'ti spunu, Bélota m'a desgustatu de cele frumóse, si de cate-ori intelnescu cu vre-una, me temu se'i vorbescu, de frica se nu'mi respunda vreo sotisa.

(Va urmá).

(Filosofia adunca). Cineva a disu: „Nu cunosc altu locu, unde se se intemple evenimente mai multe, de catu in lume“.

Altcum profitamu a Ve asigurá despre fratiesc' iubire si deosebita veneratiune.

Datu in Lipáu 10 Martiu 1878

umilitu in Christosu frati:

Ciriacu Barbulu m. p.

Protopopu Somesianu,
asesorulu consistorialu.

Petru Ciceronescu m. p.,
parochu in V.-martu si asess. consist.

Ioanu Selagianu m. p.,
parochu in Borhidu si asessorulu consist.

Acestu (Rogatoriu), astadi cu o mana pre caloficiósa protopopesca sbóra la Oradea la Vicariatu cu alt'a la publicitate la „Observatoriulu“; scopulu e santu si comunu. Ssuntemu convinsi, cà voru urma ronu pe ronu totu asessorii de parola a Satu-Mariului, cu carii, fratiloru Bihoreni I dicemu: Faceti voi asisderea! Dar' apoi ca se ne cunóscemu barbati devotati binelui diecesei si pre cei ce se pitula, poftimu si rogamu dupa tramiterea la Oradea, se urmédie cuit'a publica in „Observatoriulu“.

Nota. M. D. Vicariu e cum audimu de presentu in Buda-Pesta, socotimu consultu Rogatoriele ale tramite ex offo si express se sbóre, si de va fi lipsa, se spuna si celoru de la putere, cumca biserica gr. cat. de Oradea isi reclama imperiosu drepturile avitice autonomice-sinodali.

Datu cá mai susu.

— Din partile Fagetului, comitatu Carasiu (Abusuri si escese electorali). Restulu acestei corespondentie, a carei partea 1 esi in Nr. tr., este scrisu in termini de aceia, in càtu déca l'amu publica, dn. corespondente subscrisu Aristide, ar' veni in contactu cu procurorulu; de aceea noi din crutiare càtra dsa curmam acésta publicatiune cu atátu mai virtosu, cà se si face onóre prea peste mesura mare unui subalternu, a carui portare dóre pe locuitorii unui cercu, a carui persóna inse nu mai interesédia pe nici o parte a publiculu cititoriu din alte tienuturi. Relative la casuri de acestea, rogamu pe dnii corespondenti a tiené mai alesu in dilele nóstre din aintea ochiloru in lini'a prima sistem'a, si numai in adou'a persónele. Sisthemele politice gubernementali, maximele, principiile, dupa care se guberna si administra o tiéra, acelea decidu, éra nu persónele, din care se compune machin'a gubernementale. Celu mai talentatu, mai activu si onorabile functionariu, déca nu place auctoriloru sisthemei, déca elu nu se supune orbesce ca se o esecute, este delaturatu si substituitu prin altulu, cà-ci intr'o tiéra cá Ungari'a si Transilvani'a se afla câte 10—20 in loculu unuia. In càtu pentru Banatu, Comitatele Aradu si Bihari'a, rogamu pe dn. Aristide si pe ori-cari alti lectori, cà se nu'si pregete a reflecta desu la istoricele cuvente a le imperatulu Iosifu II citate mai pe largu in Nr. 14 alu „Observatoriulu“: „Die wallachische Nation wird noch immer auf eine sehr knechtliche Art behandelt“; apoi tóte acelea càtu dice imperatulu in instructiunile sale despre ur'a cea cumplita, cà-ci tóte se potu aplica pana in diu'a de astadi. Se ne mai insemnamu inca una: Din padurea romanésca s'au taiatu totu-deauna códele (toporistile) la securile, cu care a fostu taiate padurile. (Red.)

Monarchi'a austriaca.

Vien'a, 12 martiu. Delegatiunile sunt adunate. Cea mai grea problema, ce au ele se deslege asta-data, este votarea unui creditu extra-ordinariu de 60 milióne fl, cerutu de catra ministrulu afaceriloru straine pentru unu scopu, pe care insusi comitele Andrasy nu póte séu nu voiesce a'lu defini mai d'aprópe. Pentru scopuri curatu bellice acea summa abiá ajunge la coperirea speselor mobilisarei; cà se între in actiune, se cere summa indiecitu mai mare, precumu se póte adeveri cu enormele cifre de sute de milióne din anii 1854/5, 1859 si 1866. Pentru cà se acopere spelele de ocupare in Bosni'a si Hertiegovin'a, insusi comitele Andrasy respinse ideia ocuparei, prin discursulu seu tienutu in comisiunile delegatiuniloru. Pentru cà se insuffe respectu Rusiei, precumu cugeta unele diarie magiare, este o ideia absurda. Asia' dara nimeni nu scie care este scopulu acelor 60 mil., ceea-ce se prevede cà de siguru este, ca delegatiunile intrunite le voru votá.

De altmintrea parlamente si populatiune in Austri'a propriu numita sunt fôrte nemultiumite cu starea actuala a lucruriloru. Las' ca mai nimene nu crede in pace durabila, chiar de la inchiaiarea pabei ruso-turcesci incóce, dar ii este poporulu prea de ajunsu cu enormele contributiuni, la cari este supusu pana acumu. Spiritulu ce domina in poporu

si-a aflatu expressiunea sa in cas'a deputatiloru in modu mai totu asiá de brutale, cá si in Buda-Pest'a. Intre altii deputatulu Schönerer pe langa ce nu mai voi se scie de dualismu, plesni in faci'a ministeriului Auersperg, ca politic'a lui ar fi politica de castrati si de femei publice. Firesce ca presedintele l'a chiamatu in tonu infruntatoriu la ordine; Schönerer inse par'ca nici n'ar fi auditu, merse mai departe infruntandu pe ministeriu si pe parlamentu si diecundu-le cá sunt servili, cá-ci implinescu totu numai ceea-ce voiesce curtea.

Deputatulu Monti vorbi cu mai multa demnitate, citá inse din actele parlamentarie câteva cifre, pre catu de autentice, pre atata si desperatóre, precum de es., cá in anulu 1862 budgetulu speselor generalu ale intregi Monarchie (Austri'a si Ungari'a cu tóte provincie) a fostu de 389 mil. Acelasiu budgetu de spese redusu numai la Cislaitani'a (Austri'a) pana in anulu 1876 crescuse cu 32 mil. mai susu, adeca cu totulu 421 mil. Adaugemu la acésta cifr'a budgetulu speselor Ungariei numai cu 250 mil. face in totalu 671 mil. S'ar poté presupune dupa datin'a de mai inainte, ca o parte considerabile din acelu budgetu enormu l'ar inghití armat'a; inse nu este asiá, cá-ce in anulu 1862 budgetulu armatei erá de 136 mil., dar de la 1867 incóce delegatiunile l'au totu scadiutu, pana-ce in anulu 1877/8 ajunse numai 81 milióne. Spesele celoru-lalte ministeriuri in 1862 erá numai de 107 mil. in Cislaitani'a, care inse in periodulu dualismului au crescutu la 210 mil. Prin urmare sustinerea sistemului dualistice costa numai pe Cislaitani'a 103 mil. mai multu si cam totu atata pe Ungari'a. In fine Schönerer inchiaia dicundu: „Nu voiu votá nimicu pentru scopuri bellice contra Rusiei, cá-ci noi slavii nu potemu dorí victoria contra Rusiei; acést'a ar fi a ne dori sinuciderea nóstra.“ Mari si grele cuvinte de la unu reprezentante slavu, pronuntiate in aceste momente critice in parlamentulu din Vien'a.

La situatiunea presenta.

Scirea despre inchiatierea pácei intre Russi'a si Turci'a este autentica; cu tóte aceste noi nici chiar astadi nu comunicámu conditiunile de pace. Caus'a este, ca acele pana acumu s'au publicatu in diarele straine numai din audite, in trei variante, asupr'a carora inse ministrii Angliei si ai Austriei au declarat in sedintie publice parlamentari, ca nici un'a nu este autentica si ca pana in 14 Martiu nici ei insii nu le cunosea pe cale officiala; de aceea si sunt fórté ingrigeati si chiar irritati asupra Rusiei. Éta din ce cauza noi nu voiramu se ametimu pe publiculu nostru cu conditiuni de pace atátu de nesigure. Se speramu inse, cá in fine Russi'a nu le va mai tienea in secretu, ci le va comunica lumei dupa testulu loru autenticu.

Congressulu dóra se va tiené, nu inse la Baden-Baden, ci in Berolinu; dar chiar si viitorulu acelu congressu este destulu de nesiguru, din cauza cá Angli'a inca nu s'a declarat, din contra ea face preparative bellice cá nici odata, de unde combina multi, cá déca nu mai multu, sensulu conditiuniloru de pace totu va fi transpiratu pana la Londra, si cá gubernulu Angliei prevede unele acte violente a le Rusiei, la care se dá respunsu numai cu tunulu. Diplomati'a se incerca a linisti spiritele; lumea inse totu nu are nici o incredere in pace, ci luandu cá de regula exemplele din trecutu, se teme cá chiaru din congressu va resulta o noua conflagratiune bellica.

Publiculu europenu se intaresce in acésta opiniune a sa si prin impregiurarea, cá Russi'a in locu se'si micșiorede armat'a, mai virtosu o imultiesce. Se mai observá in regiunile superiori inca si actitudinea gubernului romanescu, carele in locu de a desarma, isi concentrédia divisiunile sale mai alesu in Olteni'a, cá si cumu s'ar prepara la o campania noua; anume divisiunea Anghelescu se concentra la Turnu-Severinu; a lui Cerchesu la Craiova; alui Racovitia la Bucuresci; éra divisiunea Leca, stationata la Vidinu si Calafatu, e destinata a veni la Pitesci, adeca in vecinatatea nóstra.

In Tesali'a, Macedoni'a si Epiru se versa neincetatu sange intre turci si greci, de si Greci'a si-a retrasu trupele sale. S'a sculatu inse poporulu aceloru tieri si se bate cu furia pentru realisarea principiului nationalitatiei, cá adeca provinciile turcesci, despre care se va adeveri cá majoritatea locuitoriloru este grecésca, se fia incorporate la Greci'a.

Romania.

Bucuresci. Discursulu memorabile din 13/25 Februaru a. c. alu ministeriului presidente

Ioanu Brateanu, asia cumu s'a publicatu intregu dupa stenografia in Monitoriulu of., este unulu din cele mai lungi, acomodat a se reproduce mai multu numai in diarele mari care esu in tote dilele; impregiurarea inse, cá elu arunca lumina preste adeveratulu decursu alu evenimentelor din Romani'a, mai multu chiaru si de cátu alu dlui Cogalniceanu; apoi in consideratiune, cá parte marea a acestui discursu este de valóre istorica durabila, — cu tóta angustimea de spatiu la care suntemu de o cam data condamnati, totusi ne deciseram u'lu reproduce si noi in cátiva Nri; cá-ci déca din 800 de abonati ai nostrii aru fi numai 1/3 parte care se nu'lu fia cititu nici macaru in estrase esite in alte diarie, acestia au totu dreptulu se céra publicarea lui si in acestu diariu alu nostru.

Discursulu dlui primu-ministru Ión C. Brateanu.

In sedinti'a de séra din 13 Febr. v. a Senatului.

Dintre oratorií opozitiunei, d. Boerescu a venitu si a espusu cestiunea ce ne preocupa intr'umu modu claru, éru nu cu insinuari si cu banueli, cumu a facutu d. Manolaki Costaki. Dsea ne-a disu, limpede si curatu: ati gresitu de la inceputu pana la sfirsitu, ati adoptatu unu sistemulu reu, si rezultatulu la care ati ajunsu e dorerosu pentru tíera, este nenorocitu. Prin urmare, au adaosu dlui, ve facemu gratia de a nu ve tramite inaintea Curtiei de casatiune, cu conditiune inse, ca se plecati acasa.

Cumu vedeti dloru, acuzarile dlui Boerescu sunt: mai antaiu ca amu derogatu, ca ne-amu departatu de la politic'a nationala si traditionala, de la politic'a practica, positivista, care convine unui statu in conditiunea statului nostru; alu douilea, ca amu sfiasiatu tratatulu de la Paris. Sfsirsindu, a mai disu, nu numai ca amu comisu tóte aceste gresieli, déra ca, prin duplicitatea nóstra amu facutu pe intréga Europa se nu mai aiba incredere in noi.

Onor. d. Manolaki Costaki Iepurénu, séu d. Dim. Ghica, — nu tñu minte care din doui — ne-a espusu ca tóte acestea le-a scrisu unu diariu strainu. D. Boerescu inse nu le reproduce dupa vreunu diariu, ci le afirma de la sine, negresitu dupa câte 'i-au espusu agentii pe cari 'i are séu 'i tramite prin strainetate. Respundendu acestoru acuzatiuni, dloru senatori, se 'mi dati vola a le examina impreuna cu dvóstra.

Ni se imputa c'amu facutu o conventiune cu Russi'a, pe cea din 4/16 Aprile, nu fiindu c'amu fostu nevoiti, ci pentru cá se ne aruncamu in aventuri, éru ca astadi tíer'a si noi toti suntemu victima aceloru aventuri. Prin ce dovediti, dloru, tóte acestea? Cu ce acte sustineti asemenea asertiuni? cá-ci trebuie se veniti cu probe candu afirmati ceva atátu de gravu. Spuneti-ne anume abaterile comise, probati cá ne putému dispensa de a face conventiunea, ca erau nescare va garantii ca Russii nu voru putea intra in Romani'a? Acuzatiunile de felulu acesta le-asi intielege, déra nu intielegu de locu pe acelea ce ni se facu astadi, in modu nehotaritu, cu cuvinte vage si fara nici unu temeiu care se le dovedésca, care se le sustina.

D. Boerescu ne acusa ca reu amu facutu de amu incheiatu conventiunea? Déra putea veni óre dsea cu unu inscristu de la puteri, prin care se declare ca aru fi facutu ceva pentru noi, ca se-aru fi opusu a nu lasa se intre Russi'a in tíera fara voi'a nóstra? Apoi, dloru, e unu faptu necontestabile, ca puterile nu numai 'i-au lasatu, déra nici ce au voitu se se amestece intru nimicu. Nu cum-va óre, fiindu-ca amu facutu noi o conventiune cu Russi'a, de aceea puterile garante au suferitu ca Russii se intre in Romani'a? E absurd, si fiindu absurd, nimeni nu póte sustiné una ca acésta.

Déra se mergemu si mai departe. Au conventiunea Romaniei cu Russi'a dat'a dreptu Russiloru se tréca Dunarea, se faca resbelu si se sdrobésca imperiulu otomanu? Fost'a conventiunea unu ce asia de puternicu, in cátu tóte puterile se taca si, din caus'a ei se stea smerite, cu arm'a la picioru, fara a cuteza se se opuna?

Déra vedeti bine, dloru, ca suntu interese capitale, puteri tari, si totu nu potu face nimica. Engliter'a se crede amenintata in interesele ei cele mai de capetenia, si totusi, cându Russii suntu langa Galipoli si in Constantinopole, — cá-ci odata la St. Stefan, suntu ca si in Constantinopole — Englitera hesita si sta pe ganduri. De doue-trei ori 'si a tramsu flot'a si de doue-trei ori 'si-a retrasu-o; éra cându in cele din urma s'a otaritu se intre in strimtréa Dardanelorulu, a disu ca a intratu nu cá ostila Rusiei, ci ca se sprjine si se apere pe crestini, pe supusii sei englesi. Nu déra noi putému opri resbelulu orientálu séu pe Russi'a de a trece se 'lu faca, cu séu fara conventiunea din 4/16 Aprile.

Ni se repete inse: — Suntemu ingrijati, tóta tíer'a e ingrijata. Apoi intrebú pe oricine, déca evenimentele cari au produsu resbelulu din Oriinte suntu de natura a ne ingriji numai pe noi? Nu suntu óre puteri europene cari trebuie se se fi ingrijindu totu atátu, déca nu mai multu? Sciti bine, si nu mai amu nevoia se declaru, ca guvernulu austro-ungaru areta, ca considera interesele séle jicnite, puse in pericolu; Engliter'a a amenintatu atátu de multu totu din caus'a jicnirii interreseloru séle; si cu tote acestea nu s'a trasu anca nici o pusca in Europa. Apoi aru fi vrutu óre d. Boerescu ca noi se stamu cu braciiale incrucisiate, se dicemu ca pe noi ne ocrotescé tratatulu de la Paris? Intielegu se ne dica — cum s'a si disu de unii — ca trebuia se ne retragemu ostírea in Valachi'a mica — si amu fostu cu densa atátea lui numai in Valachi'a mica — séu se ne retragemu la munti, séu, dupa cumu au mai disu altii, la otarulu Rusiei, la Prutu, ca se ne opunemu, cá se versamu sange, cá-ci din sangele acela va esi in

viitoru o Romania mai frumósa. Intielegu aceste opiniuni, cá-ci totu mai spunu ce-va; déra nu intielegu pe d. Boerescu, care nu ne propune nimicu, déra care se marginesce a ne acusa. Si apoi ve intrebú in numele si pe comptulu cui vorbiti dvóstra?

D. B. Boerescu. In numele tuturor nuantielor partitulu conservatoru.

D. I. Brateanu, primu-ministru. In numele „Pressei“, „Timpului“, etc.? Apoi dvóstra ne acuzati ca amu trecutu Dunarea? Dvóstra care ne indemnati s'o trecemu mai in graba? Nu credu ca e acumu momentulu se facemu ceea ce dise francesulu, se ne spalamu rufele murdare, — si suntu unele fórté murdare — inaintea lumii care se uita la noi. (Aplause).

(Va urma).

Sciri diverse.

(In Romani'a ofertele patriotice se imultiescu.) D. Aman din Craiova a depusu la cas'a de dotatiune a óstei, in numele magistratiloru din Oltenia, sum'a de lei noui 8000 pentru ajutoriulu familielor celoru caditi pe campulu de onóre; s'a depusu asemenea la aceeași casa suma de l. 3869 b. 25, produsulu reprezentatiunii date in Teatrulu celu mare de o societate de diletanti.

D. Ion Diaconovici din Sucéva a oferitu pentru acelasiu scopu o obligatiune domeniála de 1000 lei si d. S. Ch. Daniel din Iasi 5000 lei, in cinci obligatiuni domeniála.

Asemenea fapte suntu mai pre susu de orice lauda. Comitétulu permanentu si primariile rurale din judetulu Dorohoiu au oferitu sum'a de lei 14,820 bani 76 pentru cumparare de arme si 150 pentru cojóce, flanelu, etc.

(Dlu Rossi) ilustrulu tragedianu, dupa-ce 'si inchiaia seri'a reprezentatiuniloru cu societatea sa italiana in Bucuresci, a pusu la dispositiunea MSale Dómnei 2000 franci spre a se impartu la ambulantiile romane, ér MSa Domnitoriulu l'a numitu officiariu alu ordinului „Stéu'a Romaniei“.

(Religiunea crestina) cuprindendu invetiaturi despre credinti'a si faptele bune crestinesci pentru scólele elementare de ambe sexele de Ioanu Popea prof. la gimn. r. gr. or. din Brasiovu. Acést'a este titlulu unei cárticele scrise intr'o limba alésa, dara cu ortografi'a cu cedile.

(Notabilii din Vidinu), precumu ne spune R. L. dupa visit'a de eticheta, ce au facutu generalulu Manu, s'au mai presentatu odata inaintea dsale, rogandu'lu se aduca la cunoscinti'a M. S. Domnitoriului, si se'lu intrebé respectuosu in numele loru, déca Vidinulu va remané séu nu sub stapanirea romana. Candu respunsulu ar fi afirmativu, notabili musulmani au declarat, ca ei voru remané pe la locurile loru, la dia contra voru emigrá cu totii.

Conversatiuni national-economice.

Schitie din sciinti'a foresteriala.

(Dedicaté fostiloru mei colegi si amici romani dela academia.)

(Urmare si fine.)

Demostrarea acestoru adeveruri greu sentite, credu cá e de prisosu; tierile desbracate de paduri ne convingu indestulu. Cá exemplu voiu aduce numai Romani'a. Camu inainte cu vre-o doi — trei ani cetisemu o eremiada destulu de caracteristica a unui mandataru poporalu de acolo, in care se plangeá tare asupra urmariloru funeste, — intinderea devastarii paduriloru —, indemnandu totodata la o economia mai rationala si patriotica.*)

De altmintelea ori-cine scie, cá aerulu in paduri sau in giurulu paduriloru e multu mai curatu si próspetu cá in orasie sau in locuri vaste. In regiunile avute de paduri temperatur'a e mai regulata si constanta, descarcaturile meteorice, (ploile etc.) dese si — abundante, dupa cumu aréta observatiunile facute; — caldurile innadusitorie si secetele indelungate ce usca si ardu vegetatiunile, suntu raritati.

Pre langa influinti'a directa a paduriloru asupr'a societatií si naturei omenesci, mai esista anca si-o influinti'a indirecta.

Dupa cumu scimu, prosperitatea economiei rurale e conditionata anca si dela clim'a locala, ér' acésta depinde — primo casu — dela natur'a si insusirile locuriloru de impregiuru. Déca suntu paduri in apropiare, atunci influinti'a lor si prin urmare si clim'a, nu póte fi decátu favoritoria agriculturii.

In multe locuri agronomi'a are de-a se luptá cu cele mai multe si mari greutati, fiindu espusa tuturoru capricielor elementari, si acésta numai din simpl'a cauza cá, prin vanitatea ómeniloru, fura lipsite de binefacutori'a protectiune a paduriloru.

Órb'a devastare a paduriloru a facutu, cá tienuturi intregi se remana neproductive, cari acumu, cá totu atáti inimici infricosiati, amerintia la totu momentulu vecinatatile cu nimicire si astrucare totala. Acestia suntu marile de nasipu volante (sboratoriu).

In aceste vulcane neardietorie anca locuá odiniora anticulu dieu Silvanu. Elu fu alungatu, éra loculu lasatu in voi'a naturei. Acést'a dupa ce consumá prin puternicii ei factori — sóre si ventu — tóte partile si resursele nutritorie ale pamentului, 'lu desbiná, sfaramá, restórsé si usurá facundu-lu — cu incetulu — aptu de-a poté formá nori de nasipu, de-a caroru activitate infricosiata ne istorisescu prea adeseori nefericitii locuitori din apropiarea mariloru.

Asiediarea si cultivarea ulterioara a acestoru desierturi sboratorie anca de-multu le privescé sciinti'a

*) De altmintrelea Ungari'a etc. anca nu stau mai bine, ba póte mai reu.

